

unity-partner-support-forcibly-displaced-ukrainians (дата звернення: 10.02.2025).

3. Future of Jobs Report 2025. Insight report. World Economic Forum January 2025. URL: <https://www.weforum.org/publications/the-future-of-jobs-report-2025/> (accessed January, 2025).

4. Ясинок М., Ясинок Д. Роботизація світової економіки та її вплив на економічний і правовий розвиток. Економіка та суспільство. 2022. № 40. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-51>. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1489/1435> (дата звернення: 10.02.2025).

5. Роботи обслуговують клієнтів: як це впливає на майбутнє бізнесу? Kyivstar Business Hub. 5 травня 2023. URL: <https://hub.kyivstar.ua/articles/roboty-obslugovuyut-kliientiv-yak-cze-vplyvaye-na-majbutnye-biznesu> (дата звернення: 10.02.2025).

6. Халацька І., Коваль Є. Огляд впровадження автоматизованих і роботизованих систем для оптимізації логістичних процесів у рамках проєктів та програм. Бізнес Інформ. 2024. № 1. С. 425-430. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-1-425-430>.

7. Веклич В. А. Дефіцит робочої сили в Україні в контексті демографічного розвитку. Економіка та суспільство. 2024. № 68. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-40>. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4889/4831> (дата звернення: 10.02.2025).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-490-3-101>

ДОМІНАНТИ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ УКРАЇНИ

Пасічник Ю. В.

*доктор економічних наук, професор,
головний науковий співробітник відділу соціально-економічного
розвитку сільських територій
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»
м. Київ, Україна*

Зайнятість у сільському господарстві формується в одній із найбільш вагомих в економічному і соціальному значеннях підсистем агропромислового комплексу. Зазначимо, що в Україні агропромисловий

комплекс, зокрема сільське, лісове та рибне господарство традиційно займали провідне місце у суспільному житті, що обумовлюється необхідністю забезпечення не лише продуктами харчування населення, але і виконанням надзвичайно важливого суспільного завдання – бути носієм споконвічних традицій та звичаїв, а отже і всієї ментальності українського народу. Також в економічному зрізі продукція сільського, лісового та рибного господарства перманентно мала суттєве значення у структурі національної економіки, що підтверджується офіційними даним центральних органів влади. Саме тому сільське господарство є стратегічно важливим сектором економіки України, забезпечуючи продовольчу безпеку та значну частку експорту. Структура зайнятості в сільському господарстві включає такі основні категорії:

- фермери та самозайняті – особи, які ведуть особисте селянське господарство або малий фермерський бізнес;
- працівники агропідприємств – зайняті у великих агрохолдингах, середніх і малих господарствах;
- сезонні працівники – особи, які працюють у періоди активних польових робіт (посівна, збирання врожаю тощо);
- неформальна зайнятість – значна частка працівників працює без офіційного оформлення.

Водночас зауважимо, що зайнятість у цій галузі зазнає впливу низки чинників, серед яких політичні, економічні, демографічні та технологічні.

Політичні чинники. Основними є міжнародна політика та санкції, зокрема торговельні санкції можуть скорочувати кількість робочих місць у постраждалих секторах. Водночас, вигідні міжнародні угоди сприяють розширенню ринків і створенню нових вакансій. Політична стабільність чи нестабільність вносить суттєві корективи. Так, у країнах із політичними кризами інвестори уникають вкладень, що призводить до скорочення робочих місць, а стабільність сприяє довгостроковому розвитку бізнесу та зростанню зайнятості.

Економічні чинники. Найбільш вагомим є державна економічна політика, яка формує податкове навантаження. Так, зменшення податків для бізнесу стимулює створення робочих місць, тоді як їхнє підвищення може призвести до скорочення зайнятості. Зауважимо, що регуляторна політика, зокрема жорстке трудове законодавство може обмежувати можливості роботодавців наймати працівників, тоді як лібералізація ринку праці сприяє гнучкості зайнятості. Вагоме значення мають державні інвестиції та підтримка секторів економіки, такі як інфраструктурні проекти – будівництво доріг, мостів, лікарень та шкіл, що сприяє створенню створює робочих місць. Також держава має підтримувати ІТ-сектор та виробництво субсидіями та грантами, що сприяє працевлаштуванню. Особливо вагомим

чинником є недостатня підтримка малого фермерства, які стикаються з труднощами у доступі до кредитування та ринків збуту.

Демографічні чинники. Демографічні процеси, які активізувались із початком повномасштабного російського військового вторгнення, зумовили відтік молоді до міст, що призвело до старіння сільського населення. Також зауважимо, що рівень оплати праці є нижчим порівняно з іншими секторами економіки.

Технологічні чинники. Технологічні зміни – автоматизація та механізація сільськогосподарських процесів скорочує потребу в робочій силі. Впливовим чинником є сезонність робіт – нерівномірний розподіл робочих місць протягом року. Вагому роль у процесах зайнятості відіграють агрохолдинги, які є ключовими гравцями в українському аграрному секторі. Вони мають як позитивні, так і негативні впливи на зайнятість.

Отже, чинники мають як позитивні, так і негативні аспекти впливу. До позитивних аспекти віднесемо створення стабільних робочих місць, впровадження новітніх технологій, покращення умов праці, а до негативних – витіснення дрібних фермерів, зменшення попиту на малокваліфіковану робочу силу через автоматизацію.

З врахуванням поданих чинників впливу на процеси зайнятості, визначимо відповідні домінанти.

Технологічні інновації та цифровізація. Використання точного землеробства, агродронів, автоматизованої техніки та штучного інтелекту сприятимуть зменшенню потреби в ручній праці, водночас, створюючи нові вакансії для операторів технологій, інженерів, аграрних аналітиків.

Диверсифікація агровиробництва. Перехід від традиційного землеробства до багатопрофільних ферм (органічне виробництво, переробка, агротуризм), зокрема розвиток нішевих напрямків, таких як вирощування екзотичних культур, міське фермерство, вертикальні ферми зумовлюватимуть підтримку малих та середніх фермерських господарств. У цьому контексті державні та міжнародні програми підтримки, субсидії, кредитування, кооперація фермерів для підвищення конкурентоспроможності формуватимуть нові робочі місця.

Освіта та підготовка кадрів. Розвиток аграрних освітніх програм, професійна перепідготовка, залучення молоді до сільського господарства через стартапи, інкубатори та агрошколи створюватимуть додану вартість в агросекторі.

Розширення переробних потужностей (виробництво соків, сирів, м'ясних продуктів тощо) даватимуть змогу виходу на міжнародні ринки із сертифікованою продукцією.

Інфраструктурний розвиток сільських територій. Покращення транспортної, цифрової та соціальної інфраструктури, зокрема залучення інвестицій у будівництво елеваторів, складів, логістичних центрів

сприятиме тому, що жителі, особливо молодь, залишатимуться у сільській місцевості.

Розвиток кооперативного руху. Створення кооперативів дає змогу малим фермерським господарствам бути конкурентоспроможними, а отже це сприятиме зайнятості.

Екологічна та кліматична адаптація. Перехід до стійких методів господарювання (екофермерство, збереження біорізноманіття) забезпечуватимуть використання відновлюваних джерел енергії в агробізнесі.

Ці домінанти формуватимуть перспективи зайнятості в аграрному секторі та сприяють супутньому розвитку сільських територій.

Отже, проблема зайнятості у сільському господарстві України змінюється під впливом політичних, економічних, технологічних та демографічних чинників. Для підвищення рівня зайнятості необхідно забезпечувати стабільний розвиток сільського господарства, що в свою чергу вимагає впровадження комплексних заходів. Стратегічні пріоритети обов'язково мають включати модернізацію виробництва, залучення молоді до сільських територій та забезпечення гідного рівня оплати праці. Зробимо висновок, що зайнятість у сільському господарстві України залишається важливим чинником соціально-економічного розвитку, тому впровадження сучасних технологій, підтримка малих і середніх фермерських господарств, розвиток альтернативних напрямів діяльності сприятимуть зростанню ефективності та стабільності зайнятості у сільському господарстві.